

# Toinen on tosiasia

## Anscomben, Footin, Midgley'n ja Murdochin hyve-etiikan historia ja mahdollisuudet

”Mitä onkaan historia? Historia koostuu naisista laahustamassa perässä sangon kanssa.”<sup>1</sup> Näin älähtää historianopettaja Dorothy Lintott Alan Bennettin vuonna 2004 ilmestyneessä näytelmässä *The History Boys*. Näytelmä keskittyy kahdeksaan opiskelijapoikaan, joita valmennetaan kolmen erilaisen opettajan ja snobin rehtorin voimin kohti Britannian maineikkaimpien yliopistojen pääsykokeita.

Dorothy'n määritelmä historiasta sijoittuu kohtaukseen näytelmän loppupuolella, kun opiskelijat harjoittelevat Oxfordin ja Cambridgen haastatteluihin. Kohtauksesta välittyy, kuinka kyllästynyt Dorothy on seuraamaan miesvoittoisen työyhteisönsä kukkoilua. Hän yrittää vakuuttaa poikia siitä, että sukupuolittuneiden valtasuhteiden tiedostaminen on osa sivistystä: ”En odota, että omaksuisitte tämän näkemyksen täysin, mutta ajoittainen nyökkäys sen suuntaan ei olisi teille pahitteeksi.” Tässä vaiheessa opiskelijat ja muut opettajat jo hieman virnisteleivät toisilleen. Aistiessaan huoneen tunnelman hän kysyy: ”Nolostutanko teitä?” ”Hieman ope,” vastaa yksi opiskelijoista.<sup>2</sup>

Fiktiivinen kohtaus onnistuu tiivistämään asetelman, joka värittää lukuisten marginalisoiduissa asemissa toimivien ja työskentelevien arkea. Puhe epätasa-arvosta ja syrjinnästä voi kiusaannuttaa ja vieraannuttaa hyväntahtoisimmankin kuulijan. Sara Ahmedin sanoin: ”Valittaminen tarkoittaa monesti sitä, että tulee kiinnitettyä huomio itseensä juuri sillä hetkellä, kun pyrkii tuomaan esille rakenteita.”<sup>3</sup>

Valtaan ja epätasa-arvoon liittyviltä kysymyksiltä ei voi kuitenkaan välttyä opetuksesta ja koulutuksesta puhuttaessa. Filosofian oppiala on poikkeuksellisen miesvaltainen. Erika Ruonakoski kartoittaa teoksessaan *Sisters of the Brotherhood: Alienation and Inclusion in Learning Philosophy*, miten naisten osuus filosofian opiskelijoista laskee monissa Britannian, Yhdysvaltojen ja Australian yliopistoissa, mitä pidemmälle erikoistumisessa edetään. Epäsuhta näkyy myös filosofian laitosten vakituisissa työsuhteissa sekä journalien julkaisuissa.<sup>4</sup>

Naisten heikkoa kiinnittymistä filosofiaan on selitetty muun muassa vaikeudella identifioitua alaan, alan vaatimuksilla ja inklusiivisuuteen liittyvillä uskomuksilla sekä opetustilanteisiin liittyvillä kokemuksilla.<sup>5</sup> Juuri samaistumisen kokemus itsen ja filosofiaa harjoittavien välillä on

yksi kiinnittymistä vahvasti ennustava tekijä<sup>6</sup>. On myös näytetty siitä, että ne naiset, jotka kokevat filosofian ”maskuliinisena alana”, kokevat enemmän vaikeuksia identifioitua ja kiinnittyä alaan.<sup>7</sup>

Filosofian miesvaltaisuus ja siihen liittyvät normit olivat monella tapaa tuttuja myös Oxfordissa vaikuttaneille Elizabeth Anscombelle, Philippa Footille, Mary Midgleylle ja Iris Murdochille. He aloittivat yliopistotason filosofian opintonsa Oxfordissa 1930-luvun lopulla. Tällöin oli kulunut vajaat parikymmentä vuotta siitä, kun Oxford oli alkanut hyväksyä naisia tutkinto-opiskelijoiksi. Cambridge päätyi samaan ratkaisuun vasta vuonna 1948. Nelikon opettaja Vera Farnell muistuttikin opiskelijoitaan aktiivisesti heidän asemansa herkkyydestä: ”Naiset ovat edelleen koeajalla yliopistossa. Saatatte ajatella, ettei sillä ole väliä, jos teette jotain hieman villiä, mutta voin kertoa, että se todellakin vaikuttaa.”<sup>8</sup>

Kun Elizabeth Anscombe asettautui toisen maailmansodan jälkeen, vuonna 1956, vastustamaan Harry S. Trumanille suunniteltua kunniatutkintoa, hänen julkisia puheenvuorojaan – joissa hän syytti Trumania viattomien murhaamisesta Hiroshiman ja Nagasakin pommituksissa – kuvailtiin ”hillittömiksi” ja ”epäammatillisiksi”.<sup>9</sup> Anscombe ehkä nolostutti osaa kuulijoistaan, mutta miksi?

### Elämä uudelleenkerrottuna

Clare Mac Cumhaillin ja Rachael Wisemanin teos *Metaphysical Animals* sekä Benjamin Lipscombin *The Women are Up to Something* ilmentävät uudelleen virinnyttä kiinnostusta Anscomben, Footin, Midgley'n ja Murdochin elämään ja ajatteluun<sup>10</sup>. Teokset valottavat niin heidän historiallista toimintaympäristöään kuin modernin hyve-etiikan juuriakin.

Hyve-etiikan perinne syntyi antiikin Kreikassa, ja siihen liittyviä korostuksia voidaan havaita laajalti muun muassa aristoteelisissa, stoalaisissa, epikurolaisissa ja juutalais-kristillisissä teksteissä. Hyve-eettinen lähestyminen jäi kuitenkin pitkäksi aikaa taka-alalle valtavirran filosofisesta keskustelusta, kunnes 1900-luvun puolivälissä siihen virisi uudenlainen kiinnostus.

*Metaphysical Animals* -teoksen kirjoittajat ovat todenneet, että heidän kirjansa syntyi osin turhautumisesta

omaan alaan. Kirjoittajat näkivät työssään vaikeuden tuoda eräitä ajatuksia akateemiseen filosofiaan sekä naisopiskelijoiden vaikeudet kiinnittyä filosofian alaan. He pyrkivät tarjoamaan näkyvyyttä filosofian historiasta kumpuavalle kertomukselle, joka kutsuu aktiivisemmin naisia filosofian projektiin mukaan. Kuten Bennettin näytelmässä lausutaan:

”Lukiessa parhaat hetket ovat niitä, kun kohtaat jonkin – ajatuksen, tunteen, tarkastelutavan – jonka kuvittelit olevan ainutlaatuinen sinulle. Ja tässä se onkin, jonkun toisen kynästä, sellaisen ihmisen, jota et ole koskaan tavannut ja joka on ehkä kauan sitten kuollut. Silloin tuntuu kuin käsi kurottaisi ottamaan omastasi kiinni.”<sup>11</sup>

Itselleni kirja tuntuu tällaiselta kädenojennukselta. Lukion filosofianopettajana tunnistin Mac Cumhaillin ja Wisemanin huolen filosofian eksklusiivisuudesta. Toistuvasti olen pohtinut, miten tarkastella oppitunneilla filosofian kaanonin ja kuuluisuuksien tekemättä siitä etnosenstristä miesgalleriaa. Vaikka kanonisen kertomuksen purkaisikin, mitä tulisi tarjota tilalle? Tarinat kun eivät ole yhdentekeviä muistamisen tai oppimisen kannalta.

Anscomben, Footin, Midgley ja Murdochin ajatukset tuntuivat tarjoavan työkaluja myös laajemman pedagogisen pulman ratkaisuun. Miten herättää filosofia eloon? Kuusitoistavuotias oppilas pyöryttää helposti silmiään lähtiessämme tarkastelemaan Descartesin metodista skeptisismii tai metaetiikassa nihilismin mahdollisuutta. Jos taas opiskelija innostuu, jää silti kaivelemaan kysymys siitä, mitä tällainen yksilökeskeinen filosofia opettaa ihmisen suhteesta muihin ja ympäristöönsä.

Nelikon ajatukset tarjoavat erään vasta-argumentin yksilön autonomisuutta ylikorostaville filosofisille spekulatioille. Ne viitoittavat tietä sille, miten opettaa filosofiaa tavalla, joka olisi merkityksellinen niin yksilöille itselleen kuin sille laajemmalle elämän kudelmalle, jossa kaikki toimimme.

Mary Midgley kysyi 1950-luvulla BBC:lle ehdottamassaan käsikirjoituksessa *Rings and Books*, millainen sosiaalinen konteksti tuottaa solipsistisia kysymyksiä, eli juuri sellaisia, josta filosofia on karikatyyrisesti tunnettu. Hän lähti pohtimaan kysymystä tarkastelemalla, kuinka moni tunnettu esimoderni filosofi oli poikamies. Hän haastoi filosofiasia esiintynyttä taipumusta hahmottaa yksilö ympäristöstään ja muista subjekteista erillisenä kysymällä:

”Pohdin, olisivatko he sanoneet samaa, jos olisivat olleet toistuvasti raskaana ja imettäneet? Jos he olisivat jatkuvasti olleet vastatusten kysymysten kanssa, kuten ’Mitä minä olen syönyt tehäkseni hänet sairaaksi?’”

Midgley käsikirjoitus ei saanut BBC:ltä vihreää valoa. Se miellettiin ”triviaalina ja irrelevanttina pyrkimyksenä sekoittaa kotitalouden kysymyksiä intellektuaaliseen elämään”<sup>12</sup>. Midgley muistuttaa, ettei ihmisten arjen positoiden ja sosiaalisen verkostojen huomioiminen ole erillään siitä kysymyksestä, miten tekisimme filosofiaa tarkemmin ja totuudellisemmin.

## Tosiasiat ja arvot

Teoksessaan *The Women are Up to Something* Benjamin Lipscomb tarjoaa kuvauksen siitä, millaista filosofiaa Anscomben, Footin, Midgley ja Murdochin muodostama löyhä kvartetti nousi haastamaan. Hän kuvaa, miten 1900-luvun moraalifilosofiaa dominoi erottelu tosiasioiden ja arvojen välillä. Maailma näyttäytyi kylmänä ja jylhänä, autiona kaikista arvoista, ellei ihminen itse niitä sinne loisi.

Lipscombin kuvaus tulee tässä suhteessa lähelle Alasdair MacIntyren *Hyveiden jäljillä* -teosta ja kiinnittää sen tavoin huomiota ”tosiasiat ja arvot” -dikotomiasta ponnistaneeseen eettiseen emotivismiin sekä preskriptivismiin<sup>13</sup>. Näissä lähestymistavoissa huomio keskittyy eettisiin lauseisiin ja kielenkäyttöön. Emotivismin mukaan eettiset linjaukset ovat parhaiten ymmärrettävissä juuri tunteen ilmaisuina. ”Ihmisiä on kohdeltava kunnioituksella” ei tarkoita juuri muuta kuin ”hurraa kunnioitus!”.

Loogisen positivismin värittämässä ilmastossa tällaisilla kannatuksen tai vastustuksen ilmaisuilla ei katsottu olevan juuri totuusarvoa. Hurraahuuto ei voi olla totuudellinen tai valheellinen, se on pelkkä tunteenpurkaus. Moraalifilosofinen tarkastelu näyttäytyi siis monille aikalaisille, kuten A. J. Ayerille ja J. L. Austinille totuussisällöltään tyhjen lauseiden pyörittelyä.

Japanilaisten sotavankina toisen maailmansodan aikana ollut Richard Hare pyrki tuomaan emotivistisiin etiikan tulkintoihin lisää painoa. Hänen muotoilemassaan preskriptivismissä lähdetään yhtä lailla liikkeelle siitä, että eettiset väitteet ovat subjektiivisia mielenilmauksia. Ne voivat erota keskenään, eikä kaikille universaaleja arvoja välttämättä löydy. Silti subjektiivisia väitteitä voidaan hänen mukaansa asettaa paremmuusjärjestykseen. Mitä tapuuna toimii yksilön esittämien väitteiden sisäinen koherenssi. Hare siis edellytti yksilön eettisiltä väitteiltä sisäistä johdonmukaisuutta muttei tietynlaista sisältöä tai suhdetta maailmaan.

Myös eksistentialismi kiertyi faktojen ja arvojen välisen erottelun ympärille. Yksilön riippumattomuus suhteessa vallitsevaan maailmaan ja sosiaalisiin konventioihin korostui muun muassa Sartren varhaisessa ajattelussa. Oxfordin nelikosta erityisesti Iris Murdoch syntyi ensi alkuun ranskalaiselle filosofialle. Kuultuaan Sartren luennoivan Pariisissa Murdoch kirjoitti oxfordilaiselle ystävälleen David Hicksille:

”Tämä on kunnon asiaa [...] niin jännittävää, niin virkistävää, vihdoinkin tavata hänet – käännettyäni epätoivoissani pois englantilaisten moralistien pinnallisesta, tyhmästä, valjusta ’etiikasta’”<sup>14</sup>

Vuonna 1953 julkaistussa *Sartre: Romantic Rationalist* -teoksessa Murdochin suhde eksistentialismiin on jo etäännyneempi. Hän analysoi, miten eksistentialistinen kuvaus mykästä arvovapaasta luonnosta, johon rationaalinen subjekti sankarillisesti luo omat arvonsa, voidaan nähdä jokseenkin naiivina jatkeena niin rationalismin kuin romantiikan ajan ihanteille.<sup>15</sup> Murdoch onnistuikin

**”Anscombe hämmästeli, miten Trumanin vastuuta satojen tuhansien japanilaisten taposta voitiin katsoa läpi sormien.”**

kiinnittämään varhain huomiota siihen, miten ranskalaista eksistentialismia sekä Britanniassa vallalla ollutta ayerilaista emotivismia yhdisti sama pyrkimys erottaa tosiasiat ja arvot toisistaan siinä täysin onnistumatta.

## Sodan jaloissa

Maailman kolkkoutta ja arvojen mielivaltaisuutta koskevaa pohjavirettä on helpompi ymmärtää osana maailmansotien tuottamia psyykkisiä sekä kulttuurisia vaikutuksia. Lipscomb tuo kirjassaan esille, miten tosiasioiden ja arvojen välistä dikotomiaa vahvistettiin osana sotien välistä kansalaisuuskasvatusta. Kyky erottaa mielipiteet faktoista näyttäytyi sotapropagandan jälkimainingeissa tärkeänä kansalaistaitona.

Sota oli toisaalta monella tapaa myös Anscomben, Footin, Midgley'n ja Murdochin dikotomiaan kohdistaman kritiikin taustalla. Ensinnäkin huomattava osa naisten koulutuksesta tapahtui sosiologisesti poikkeuksellisissa olosuhteissa. Nuorten miesten jouduttua suurin joukoin rintamalle naispuolisilla opiskelijoilla oli yliopistolla enemmän tilaa ja melko kummallisesti valikoitunut joukko vaikutteita; vanhoja jo hieman muodista lipshtaneita professoreita, vakaumuksellisia aseistakieltäytyjiä sekä Manner-Euroopasta paenneita akateemikkoja. Kaikkiin nelikon jäseniin vaikutti oleellisesti teologi ja filosofi Donald MacKinnon, joka vastusti ajalle tyypillistä taipumusta mieltää metafysiset kysymykset ajanhukaksi.

MacKinnon painotti mieluummin vaikeita kysymyksiä kuin siistejä vastauksia.

Ennen kaikkea kuitenkin toisen maailmansodan kauhut pakottivat heidät toteamaan vallalla olleen moraalifilosofian riittämättömäksi. Foot kompuroi ulos elokuvateatterista vuonna 1945 nähtyään monien muiden joukossa ensimmäisiä videotallenteita keskitysleireiltä. Anscombe hämmästeli, miten Trumanin vastuuta satojen tuhansien japanilaisten taposta voitiin katsoa läpi sormien. Naisille oli ilmeistä, ettei emotivismi, eksistentialismi tai preskriptivismikään onnistunut sanoittamaan, mikä oli väärin näissä ihmisyyden vastaisissa teoissa. Oliko modernissa, sekularisoituvassa maailmassa jokin tapa ottaa arvot tosissaan – tosiasioina?

Naiset päätyivät ratkaisunsa äärelle Lyonsin teehuoneella vuonna 1948. He analysoivat tällöin yhdessä epäkohteliaisuuden (*rudeness*) käsitettä. Foot kiinnitti muiden huomion siihen, miten erottelu tosiasioiden ja arvojen välillä näyttäytyi keinotekoisena epäkohteliaisuudesta puhuttaessa. Kutsumalla jotakin tekoa epäkohteliaaksi tulemme väistämättä arvottaneeksi sen. Toisaalta arvottaminen ei ole mielivaltaista, sillä mitä tahansa tekoa ei voida kuvailla epäkohteliaaksi. ”En voi tuosta noin vain kuvailla etuovelle hiljaa kulkemista tai heinäkasen päälle istumista ’epäkohteliaaksi’”<sup>16</sup>, selitti Foot. Ollakseen ymmärrettävää ja järkevää tulee epäkohteliaaksi arvioinnin esiintyä yhdessä tiettyjen tosiasioiden kanssa. Tosiasioilla on puolestaan totuusarvo. On siis mahdollista esittää to-

siasiallisia väitteitä sen puolesta, toimiko henkilö epäkohteliaasti vai ei.

Jos tämä pöti epäkohteliaisuuteen, pitäisikö argumentti myös muuhun huonoon käytökseen? Nelikolle oli selvää, ettei arvoja noin vain leikattu irti tosiasioista. Ihmiselämässä ja ihmisten jakamassa kielessä tosiasiat ja arvot kiertivät monin tavoin yhteen. Havaittuaan totutun dikotomian riittämättömäksi naisten oli enää päätettävä, mitä he esittäisivät sen tilalle.

## Kokonainen eläin

Nelikon ajatukset ja elämät kulkivat monella tapaa eri suuntiin. Iltpäiväteehehti vuonna 1948 päättyi siihen, että Anscombe poistui närkästyksissään Murdochin kysyttyä kömpelösti: ”Elizabeth, voisin kuvitella, että sinua kuvataan joskus epäkohteliaaksi?”<sup>17</sup> Yliopiston pukukoodista väkäävää, syvästi katolista Anscombea ei tunnetukaan sovinollisuudesta.

Anscombe tunnettiin lisäksi aristoteelisista, tomistisista ja wittgensteinilaisista vaikutteistaan, joita hän monella tapaa välitti myös nelikon muille jäsenille. Heidän kaikkien työssä näkyy vaikutteita Wittgensteinin myöhemmästä filosofiasta heidän kiinnittäessään eri tavoin huomiota siihen, miten ihmiskieli tulee eläväksi ja ymmärrettäväksi juuri osana yhteisöä ja arkea. Toisaalta aristoteelliset vaikutteet ovat ehkä sitäkin merkittävämpiä erityisesti Anscombella, Footilla ja Midgleylla.

Murdoch erottautui nelikosta osaltaan platonistisen vireensä mutta myös ammatti-identiteettinsä vuoksi. Murdoch tunnetaan ennen kaikkea mittavasta kaunokirjallisesta tuotannostaan, eikä hän itse mieltänyt sitä millään muotoa filosofiseksi. Murdochin alemmuuden ja ulkopuolisuuden tunne suhteessa ”oikeisiin filosofiin” olisi helppoa nykykielellä määrittää huijarisyndroomaksi. Kiistatonta on ainakin se, että modernissa Murdoch-tutkimuksessa hänen kaunokirjalliset työnsä käsitellään kiinteäksi ja informatiiviseksi osaksi hänen filosofista ajatteluaan.

Muidenkaan suhde akatemiaan ei ollut aina suoraviivainen. Mary Midgley julkaisi tunnetusti ensimmäisen teoksensa vasta lähemmäs kuusikymppisenä toimittuaan ensin kotiäitinä kolmelle pojalleen ja sitten opetusvirassa Newcastle’n yliopistossa. Midgley oli nelikosta myös ainut, joka tuotannossaan eksplisiittisesti kommentoi ja analysoi naisten asemaa.

Footin ja Anscomben urat olivat kaikista visuihimmin kiinni akateemisessa filosofiassa, mutta tämäkään ei ollut aina taattua. Vuonna 1957 Foot joutui vaatimaan, että Oxford palkkasi Anscomben. Ratkaisuksi Somervillen collegen rajalliseen budjettiin hän tarjosi oman virkansa puolittamista Anscomben kanssa tai vaihtoehtoisesti omaa irtisanoutumistaan. Foot kirjoitti kirjeessään: ”Ei ole koskaan ollut naista, joka osaa tehdä filosofiaa hänen laillaan.”<sup>18</sup>

Nelikon moniäänistä ajattelua yhdistää ja siitä tekee edelleen elinvoimaisen vaihtoehdon moraalifilosofian piirissä kytkös luontoon ja yhteisöön. Anscombe halusi tar-

kastella ihmisiä elävinä organismeina, jotka ovat jossain määrin verrattavissa vaikkapa naurisiin ja kissoihin.<sup>19</sup> Todellinen itseymmärrys vaati hänen mukaansa tämän seikan tunnustamista.

Anscombe pyrki siis asettamaan ihmisen muiden elävien olentojen kontekstiin. Teoksessaan *The Women Are Up to Something* Lipscomb avaa Anscomben päättelyä esimerkillä mustikoista. Ilman riittävän rautapitoista maaperää mustikat menettävät värinsä ja hiljalleen kuolevat. Nämä fyysiset ja ympäristölliset ehdot mustikan kukoistukselle ovat tosiasioita. Anscombe argumentoi, että ihmiselämän kukoistuksen ehdot olivat hahmoteltavissa samalla tavalla. Tämän johtikin hänet tuskailemaan: ”Onko tässä varsinaisesti työtä filosofille vai pelkästään tutkivalle psykologille?”<sup>20</sup>

Foot oli yhtä lailla vakuuttunut luonnon empiirisen tarkastelun merkityksestä. Hän totesikin eräällä luenollaan, että moraalifilosofien tulisi aloittaa työnsä tarkastelemalla kasveja. Midgley ammensi filosofisissa kirjoituksissaan puolestaan etologiasta eli eläinten käyttäytymisen tutkimuksesta, jota hän luki antaumuksellisesti niinä vuosina, jolloin ei ehtinyt juuri kirjoittaa<sup>21</sup>.

Ensimmäisessä teoksessaan *Beast and Man*, Midgley käsitteli erästä länsimaisen ajattelun keskeisintä sekaannusta. Empiiristä eläintutkimusta ja filosofiaa yhdistellen Midgley argumentoi filosofiassa ja arkiajattelussa vakiintuneita ihmis- ja eläinkäsityksiä vastaan.<sup>22</sup> Käytännössä Midgley’n voidaan katsoa käsittelevän niitä toiseuttamisen prosesseja, joita muihin eläinlajeihin on kohdistettu. Hänen mukaansa ’eläimellisyden’ (*beastliness*) käsitteeseen on heijastettu niitä inhimillisen elämän puolia, joita on ollut vaikea hyväksyä tai sovittaa yhteen rationalistisen ihmiskäsityksen kanssa. Samalla eläimellisyys käsite niputtaa perusteetta yhteen lukemattomat eri eläinlajit, joilla on kullakin omat sosiaaliset – jopa kulttuuriset – toimintatapansa sekä evolutiiviset historiansa. Ihmisten keinotekoinen eristäminen muista eläinlajeista estää Midgley’n mukaan näkemästä ihmisiä, muita eläimiä sekä eri lajien välisiä suhteita tarkasti.

Murdoch ei painottanut omassa moraalifilosofiassaan samalla tavalla aristotelismia tai naturalismia kuten Anscombe, Foot ja Midgley, mutta hänkin pureutui oikein näkemisen prosessiin. Oikein toimiminen kumpuaa Murdochin ajattelussa siitä, että kiinnittää huomioita tosiasioihin ja harjoittaa tarkkaavaisuuttaan ja myötätuntoaan. Kuuluisassa esimerkissään Murdoch kuvaa naista, joka on tyytymätön miniäänsä mieltäen tämän liian tuttavalliseksi, aksentiltaan ja pukeutumiseltaan ärsyttäväksi, jopa vulgaariksi. Hän kuvaa, miten älyn, hyväntahtoisuuden ja terveen itsekritiikin hyveillä varustetun äidin on mahdollista suunnata tarkkaavaisuutensa uudelleen ja nähdä miniäänsä realistisemmin, ärsyttävän sijasta pikemminkin eloisana ja vilpittömänä. Äidin on siis mahdollista huomata, miten hänen omat odotuksensa ja kateutensa ovat värittäneet toisen kohtaamista.<sup>23</sup> Rakkaudellinen katse tarjoaa näin tärkeän episteemisen ikkunan maailmaan.

Murdoch lainaa tässä paljon ihailemaltaan Simone Weililta ja tämän epäitsekkyden ihanteelta. Weilia mu-

kaillen Murdoch määrittelee rakkauden ”erittäin vaikeaksi oivallukseksi, että jokin muukin oman itsensä lisäksi on totta.”<sup>24</sup>

## Hyveet nykyajassa

Bennettin *The History Boys*issa on kohta, jossa pojat istuvat piirissä kahden opettajansa kanssa. Toinen opettajista kysyy: ”Voiko holokaustia opettaa?” Pojat jakautuvat vastauksissaan. Osa listaa syitä, miksi aihetta voisi opettaa kuten mitä tahansa muuta; holokaustilla on taustasyitä ja seurauksia, tietty konteksti ja mittasuhteet. Osa pojista puoltaa puolestaan vaikenemista, yksi vedoten itsestyytyväisenä Wittgensteinin kuuluisaan lainaukseen hiljaisuudesta: ”...mistä ei voi puhua, siitä on vaiettava”. Miten holokaustista voisi puhua supistamatta tapahtunutta ja siihen liittyvää kärsimystä?

Suurin huolenaihe on kuitenkin se, että holokaustista tulisi kysymys pääsykokeeseen. Miten siitä voisi kirjoittaa niin, että erottuisi joukosta, omintakeisesti ja nokkelasti vajoamatta ennalta-arvattavaan kauhisteluun ja sentimentaalisuuteen? Totuus näyttäytyy pojille toissijaisena, kunhan oman tulevaisuuden ja aseman saa turvattua.

Anscomben, Footin, Midgleyin ja Murdochin ajattelua voidaan kritisoida monestakin syystä. Aristoteelliset ja teleologiset muotoilut inhimillisestä kukoistuksesta ja hyveistä vähintään herättävät kysymään, mikä on aristoteellisen maailmankuvan suhde tosiasialliseen maailmaan, miten tällaisissa muotoiluissa vältetään ableismi tai otetaan ihmisten sekä kulttuurien partikulaarisuus aidosti huomioon. Martha Nussbaumin ja Amartya Senin toimintavalmiusteorian voidaan ehkä katsoa tarjoavan jotain vastauksia näihin kysymyksiin heidän painottaessa hyve-eettisten vaikutteiden lisäksi teoriassaan valinnanvapautta, yhteiskunnan vastuuta ja kukoistuksen ehtojen muutoksenalaisuutta.

Nelikon osaltaan alulle paneman hyve-eettisen elvytyksen ansio on se, että se ottaa ihmisten tarpeen kehittyä – monella eri saralla, keskenään erilaisissa hyveissä – tosissaan. He pyrkivät piirtämään rajat ja mahdollisuudet ihmistoiminnalle ottaen vakavasti sen, että holokaustin kaltaisia tekoja ei voida hyväksyä tai selittää pois.

Heidän tarjoamansa hyve-eettinen lähestyminen on myös pedagogisesti käyttökelpoinen ja vastuullinen. Se tarjoaa välineitä hahmottaa elämän merkityksellisyys tavalla, joka ei kumpua vain yksilöstä itsestään vaan ottaa elämän fyysisen sekä sosiaalisen verkottuneisuuden vakavasti. Tosiasioiden ja arvojen välisen dikotomian purku auttaa osaltaan myös purkamaan järjen ja tunteiden välistä dikotomiaa, jonka historia on pitkä ja sukupuolittuneeseen vallankäyttöön kiertynyt. Opetuksellisesta näkökulmasta on kauan ollut selvää, ettei tiedon suoltaminen riitä tuottamaan sivistystä – siihen tarvitaan faktojen lisäksi myös arvoja ja tunnetta.

## Viitteet

- 1 Bennett 2017. Kaikkien sitaattien käännökset kirjoittajan.
- 2 Sama.
- 3 Ahmed 2021, 137–174.
- 4 Ruonakoski 2023, 5; Wilhelm ym. 2018, 1448–1455.
- 5 Thompson ym. 2016, 1–21.
- 6 Demarest ym. 2017, 526–527.
- 7 Ma ym. 2017, 1–12.
- 8 Lipscomb 2022, 24–31.
- 9 Mac Cumhaill & Wiseman 2022, 4–5, 291.
- 10 Lipscomb 2022; Mac Cumhaill & Wiseman 2022.
- 11 Bennett 2017.
- 12 Midgley 2005, 181.
- 13 MacIntyre 2004.
- 14 Mac Cumhaill & Wiseman 2022, 151.
- 15 Murdoch 1965.
- 16 Mac Cumhaill & Wiseman 2022, 196.
- 17 Mac Cumhaill & Wiseman 2022, 197.
- 18 Lipscomb 2022, 195.
- 19 Mac Cumhaill & Wiseman 2022, xiii.
- 20 Mac Cumhaill & Wiseman 2022, 118.
- 21 Ks. Midgley 2023 & Tuomivaara 2023.
- 22 Midgley 1978.
- 23 Murdoch 1970, 17–18.
- 24 Murdoch 1997, 215.

## Kirjallisuus

- Ahmed, Sara, *Complaint!* Duke University Press, Durham 2021.
- Bennett, Alan, *The History Boys*. Faber, London 2017.
- Demarest, Heather, Robertson, Seth, Haggard, Megan, Martin-Seaver, Madeline & Bickel, Jewelle, Similarity and Enjoyment. Predicting Continuation for Women in Philosophy. *Analysis*. Vol. 77, No. 3, 2017, 525–541.
- Lipscomb, Benjamin, *The Women Are Up to Something: How Elizabeth Anscombe, Philippa Foot, Mary Midgley, and Iris Murdoch Revolutionized Ethics*. Oxford University Press, Oxford 2022.
- Ma, Debbie, Webster, Clennie, Tachibe, Nanae & Gressis, Robert, 21% versus 79%: Explaining Philosophy's Gender Disparities with Stereotyping and Identification. *Philosophical Psychology*. Vol. 31, No. 1, 2018, 68–88.
- Mac Cumhaill, Clare & Wiseman, Rachael, *Metaphysical Animals: How Four Women Brought Philosophy Back to Life*. Penguin Random House UK, London 2022.
- MacIntyre, Alasdair, *Hyveiden jäljillä. Moraaliteoreettinen tutkimus*. Suom. Niko Noponen. Gaudeamus, Helsinki 2004.
- Midgley, Mary, *Beast and Man. The Roots of Human Nature*. Cornell University Press, Ithaca 1978.
- Midgley, Mary, *The Owl of Minerva. A Memoir*. Routledge, New York 2005.
- Midgley, Mary, Eläimellisyyden käsite. Filosofia, etiikka ja eläinten käyttäytyminen. Suom. Ville Lähde. *niin & näin* 2/2023, 17–38.
- Murdoch, Iris, *Sartre. Romantic Rationalist*. Bowes & Bowes, London 1965.
- Murdoch, Iris, *The Sovereignty of Good*. Routledge & Kegan Paul, London 1970.
- Murdoch, Iris, *Existentialists and Mystics. Writings on Philosophy and Literature*. Chatto & Windus, London 1997.
- Ruonakoski, Erika, *Sisters of the Brotherhood: Alienation and Inclusion in Learning Philosophy*. Springer, Berliini 2023. (Springer Briefs in Philosophy, Open Access.)
- Thompson, Morgan, Aadleberg, Toni, Sims, Sam & Nahmias, Eddy, Why Do Women Leave Philosophy? Surveying Students at the Introductory Level. *Philosophers' Imprint*. Vol. 16, No. 6, 2016, 1–36.
- Tuomivaara, Salla, Me olemme eläimiä, mutta eläin ei ole sitä mitä kuvittelemme. *niin & näin* 2/2023, 13–15.
- Wilhelm, Isaac, Conklin, Sherri Lynn & Hassoun, Nicole, New Data on the Representation of Women in Philosophy Journals: 2004–2015. *Philosophical Studies*. Vol. 175, 2018, 1441–1464.